

دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه اقتصاد

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اقتصاد

گرایش علوم اقتصادی

عنوان:

تاثیر دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب سرمایه

گذاری مستقیم خارجی در کشورهای D8 و G7

استاد راهنما:

دکتر ابوالفضل شاه آبادی

استاد مشاور:

دکتر کاظم نظیری

پژوهشگر:

زهرا احمدی روشن

تیر ماه 1389

دانشگاه بوعلی سینا

مشخصات پایان نامه تحصیلی

عنوان پایان نامه:

تاثیر دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای D8 و G7

نام خانوادگی دانشجو: احمدی روشن نام: زهرا

استاد راهنما: دکتر ابوالفضل شاه آبادی

استاد مشاور: دکتر کاظم نظیری

دانشکده: اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه آموزشی: اقتصاد

رشته تحصیلی: علوم اقتصادی

گرایش تحصیلی: علوم اقتصادی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

تاریخ تصویب:

تاریخ دفاع: 1389/4/6

تعداد صفحات:

چکیده:

بر اساس تئوری های اقتصادی یکی از عوامل موثر بر رشد اقتصادی، سرمایه گذاری است. شیوه های بسیاری برای تامین سرمایه وجود دارد که سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) یکی از مفیدترین آنها است. زیرا جریان ورودی FDI علاوه بر تامین سرمایه موجب انتقال تکنولوژی، ورود سرمایه انسانی متخصص، مدیریت و دانش می شود، لذا به منظور تحقق رشد اقتصادی مستمر و با ثبات ضروریست به صورت علمی به شناسایی عوامل موثر بر FDI پرداخته شود.. مطالعه حاضر به بررسی نقش دموکراسی و حقوق مالکیت در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در دو گروه از کشورها شامل کشورهای عضو گروه هشت (D8) و گروه هفت (G7) طی دوره زمانی 2006-1995 می پردازد. نتایج تحقیق نشان می دهد که در هر دو گروه کشورهای مورد مطالعه دموکراسی اثر منفی و معنی دار و حقوق مالکیت اثر مثبت و معنی دار بر جریان ورودی FDI دارد. درجه باز بودن اقتصاد در دو گروه کشورهای عضو D8 و G7 اثر مثبت و معنی دار و نرخ ارز موثر واقعی اثر منفی و معنی دار بر جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد. همچنین درجه توسعه اقتصادی اثر مثبت و معنی دار بر جریان ورودی FDI کشورهای عضو G7 و نرخ تورم اثر منفی و معنی دار

بر جذب FDI کشورهای D8 دارد.

طبقه بندی JEL: O₁₅, G₃₄

واژه‌های کلیدی: دموکراسی، حقوق مالکیت، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، D8، G7

همه امتیازهای این پایان نامه به دانشگاه بوعلی سینا تعلق دارد. در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب پایان نامه در مجلات، کنفرانس ها و یا سخنرانی ها، باید نام دانشگاه بوعلی (یا استاد یا اساتید راهنمای پایان نامه) و نام دانشجو با ذکر ماخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

10	فصل اول: کلیات تحقیق
11	1-1- مقدمه
12	1-2- تعریف مسأله و بیان نکات اصلی
15	1-3- ضرورت انجام پژوهش
16	1-4- اهداف تحقیق
16	1-5- فرضیات تحقیق
17	1-6- روش انجام تحقیق
19	فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق
20	2-1- مقدمه
22	2-2- مبانی نظری :
23	2-2-1- سرمایه گذاری مستقیم خارجی و انتقال فناوری
23	2-2-2- حقوق مالکیت و انتقال فناوری بین المللی
24	2-2-3- حقوق مالکیت و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی
26	2-2-4- تعریف حکومت دموکراتیک از دید بانک جهانی:
26	2-2-5- حکومت دموکراتیک و جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی:
27	2-2-6- تئوری اقتصاددانان در خصوص عوامل موثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی:
32	2-3- مطالعات تجربی:
46	2-4- نتیجه گیری:
49	فصل سوم: ارائه مدل
50	3-1- مقدمه
52	3-2- تعریف حقوق مالکیت:
54	3-3- بررسی وضعیت شاخص حقوق مالکیت در کشورهای عضو D8 و G7:
58	3-4- تعریف دموکراسی:

62	3-5- بررسی وضعیت شاخص دموکراسی در کشورهای عضو D8 و G7
65	3-6- جایگاه حقوق مالکیت و دموکراسی در بین عوامل موثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی:
67	3-7- نمودارهای مرتبط با متغیرهای مدل:
81	3-8- ارائه مدل پیشنهادی:
86	3-8- نتیجه گیری:
87	فصل چهارم: تخمین مدل و تفسیر نتایج
88	4-1- مقدمه:
90	4-2- تخمین مدل:
98	4-3- یافته ها و نتایج کلی:
101	فصل پنجم: نتیجه گیری و ارائه توصیه های سیاستی
102	5-1- مقدمه:
102	5-2- خلاصه تحقیق:
103	5-3- آزمون فرضیات:
104	5-4- توصیه های سیاستی:
108	منابع و مأخذ
108	منابع و مأخذ فارسی
110	منابع و مأخذ لاتین

فهرست جداول:

55	جدول (3-1): شاخص حقوق مالکیت در کشورهای G7 طی دوره 1995-2006
56	جدول (3-2): نسبت جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP در کشورهای G7 طی دوره 1995-2006
56	جدول (3-3): شاخص حقوق مالکیت در کشورهای D8 طی دوره 1995-2006
57	جدول (3-4): نسبت جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به GDP در کشورهای D8 طی دوره 1995-2006
63	جدول (3-5): شاخص دموکراسی در کشورهای G7 طی دوره 1995-2008
64	جدول (3-6): شاخص دموکراسی در کشورهای D8 طی دوره 1995-2008
95	جدول (4-1): عوامل مؤثر بر جذب FDI در کشورهای عضو G7
96	جدول (4-2): عوامل مؤثر بر جذب FDI در کشورهای عضو D8

فهرست نمودارها:

فصل اول

کلیات تحقیق

1-1- مقدمه

اهمیت و جایگاه سرمایه گذاری در رشد و توسعه اقتصادی، موضوعی است که مورد تأیید همه نظریات و الگوهای رشد می باشد. سرمایه لازم جهت رشد و توسعه اقتصادی را می توان به سه روش تأمین نمود، به عنوان مثال از منابع داخلی می توان استفاده کرد، روش دیگر، سرمایه گذاری غیر مستقیم خارجی است.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی شیوه سوم تأمین سرمایه است، که به دلیل داشتن مزایا و نقاط قوت فراوان همیشه توجه سیاستگذاران مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه به خود جلب کرده است. سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI)¹ شیوهی از سرمایه گذاری توسط شرکت های خارجی

¹ Foreign Direct Investment

در کشور میزبان است که سرمایه گذاران علاوه بر منابع مالی، مدیریت، تکنولوژی، نیروی انسانی و... را وارد کشور میزبان می نمایند و شخصا اقدام به تولید در کشور مقصد می کنند.

از طرف دیگر افزایش قدرت رقابت پذیری، مستلزم سرمایه گذاری در زمینه های؛ تولید با فناوری برتر، فعالیت های تحقیق و توسعه و... می باشد. یکی از مزایای سرمایه گذاری خارجی اینست که نه تنها سرمایه فیزیکی را به کشور میزبان منتقل می کند بلکه نیروی کار ماهر متناسب با فناوری وارداتی، مدیریت کارا و شیوه های جدید تولید را نیز به همراه دارد. با توجه به نقش سرمایه گذاری به خصوص سرمایه گذاری مستقیم خارجی در افزایش رشد اقتصادی، منطقی به نظر می رسد که در پی عوامل موثر بر جذب FDI باشیم.

تحقیقات فراوانی در این رابطه صورت گرفته و عواملی چون نرخ ارز، نرخ تورم، ثبات اقتصادی و بسیاری از عامل های دیگر به عنوان عوامل موثر بر FDI معرفی شده اند. تمرکز این مطالعه بر دو عامل دموکراسی و حقوق مالکیت است و اثر آنها بر میزان جریان ورود سرمایه گذاری مستقیم خارجی مورد بررسی قرار گرفته است.

در پایان باید به این نکته اشاره کرد که فقط کشورهای در حال توسعه، به دنبال جذب هر چه بیشتر جریان ورودی FDI نیستند بلکه سهم زیادی از تبادلات سرمایه گذاری مستقیم خارجی بین کشورهای توسعه یافته صورت می پذیرد. جهت بررسی عوامل موثر بر جریان جذب FDI و نیز چگونگی اثرگذاری آنها در اقتصادهای در حال توسعه و توسعه یافته، کشورهای گروه D8² و G7³ را مورد مطالعه قرار داده ایم.

1-2- تعریف مسأله و بیان نکات اصلی

یکی از مهمترین اهداف کلان اقتصادی، رشد و توسعه اقتصادی مستمر و باثبات است. دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی هدفی است که همه دولتها و سیاستگذاران اقتصادی بر آن تأکید دارند.

² ایران، بنگلادش، ترکیه، مالزی، پاکستان، مصر، اندونزی، نیجریه.

³ آمریکا، آلمان، ایتالیا، انگلیس، ژاپن، فرانسه، کانادا.

عوامل متعددی در راستای تحقق هدف رشد اقتصادی، توسط صاحب نظران عنوان شده است که در بین این عوامل، تمامی نظریات و الگوهای رشد، سرمایه را به عنوان موتور محرکه و تعیین کننده رشد و توسعه اقتصادی معرفی کرده اند. به بیان دیگر، ضرورت تحقق اهداف کلان اقتصادی؛ یعنی رشد و توسعه اقتصادی، فراهم آوردن سرمایه کافی به منظور تأمین مالی است.

به عبارت دیگر در اقتصاد جهانی، کشورهایی می توانند قدرت رقابت پذیری خود را افزایش دهند که توان فنی و تولیدی بالایی داشته باشند و برای تحقق این امر، سرمایه قابل ملاحظه ای مورد نیاز است. در حالیکه شاهد شکاف عمیق تکنولوژیکی کشورهای درحال توسعه با اقتصادهای توسعه یافته می باشیم و هم چنین کشورهای درحال توسعه از مشکلاتی از قبیل کمبود منابع مالی، دانش و مدیریت رنج می برند، لذا همواره شاهد شکاف رشد و توسعه اقتصادی و رفاه جوامع توسعه یافته با توسعه یافته می باشیم. بنابراین کشورهای درحال توسعه جهت رشد و توسعه اقتصادی مستمر و باثبات بایستی اقدام به بررسی عوامل تعیین کننده رشد و توسعه اقتصادی خود بپردازند. بنظر می رسد از طریق جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی می توانند بخشی از این کمبودها را مرتفع کنند. زیرا جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به کشور میزبان موجب انتقال فناوری، تأمین منابع مالی، دانش و مدیریت می گردد و در صورت مدیریت صحیح و برنامه ریزی اصولی این امر می تواند بسیاری از موانع رشد و توسعه اقتصادی کشورهای درحال توسعه از جمله اقتصاد ایران را برطرف نماید.^۴

در حالیکه آمار و اطلاعات بیانگر اینکه سهم عمده ای از جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی مابین کشورهای توسعه یافته صورت می گیرد. بنابراین به منظور جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی، نیازمند شناسایی علمی عوامل مؤثر بر آن می باشیم. بر اساس مطالعات انجام شده می توان بیان داشت مالیات، کیفیت بوروکراسی، اندازه بازار، توجه به زیرساختها، ثبات سیاسی و اقتصادی، حقوق مالکیت، دموکراسی و... از عوامل مؤثر در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی می باشند.

⁴. Alih_samadi@yahoo.com

علیرغم اینکه مطالعات گسترده ای در زمینه عوامل مؤثر بر جریان جذب FDI صورت گرفته است و به تبیین نقش عوامل تعیین کننده جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی پرداخته شده است. ولیکن بطور جامع به بررسی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی پرداخته نشده است. لذا این مطالعه سعی در شفاف سازی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد.

سطح حمایت از حقوق مالکیت فیزیکی، حقوق ثبت ابداع و اختراع، علائم تجاری، کپی رایت و به طور کلی، حمایت از حقوق مالکیت یکی از عوامل مؤثر بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی است. زیرا دنیای رقابتی امروزه بیش از موجودی منابع متکی به توسعه فناوری جدید است. به این ترتیب، بنگاه های تولیدی بر پایه نوسازی مداوم محصولات، سیستم ها و فناوری های مورد استفاده خود ادامه حیات می دهند. در این شرایط بدیهی است که بدون برخورداری از حمایت های دولت و قانون در زمینه حقوق، انگیزه بسیاری از فعالیت ها کاهش می یابد. به عبارت دیگر جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی، حقوق مالکیت و هزینه های مربوط به مجوز به کارگیری فناوری جدید در تولید، به یکدیگر مرتبط هستند. زیرا شرکت های چندملیتی که عاملان اصلی سرمایه گذاری مستقیم خارجی هستند، پیشرو انتقال فناوری در سطح بین المللی و در اشکال مختلف به شمار می روند. بنابراین چنانچه قوانین لازم جهت حمایت از حقوق مالکیت موجود نباشد، تأثیری منفی بر جذب FDI خواهد گذاشت. با توجه به محیط اقتصادی کشورهای D8 و کمبود زیرساخت های صنعتی و تکنولوژیکی، بنظر می رسد حمایت بیشتر از حقوق مالکیت می تواند تأثیر مثبتی بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی داشته باشد.

یکی دیگر از عواملی که ممکن است نقش تعیین کننده در جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی داشته باشد، دموکراسی است. هر چند مفهوم دموکراسی به شیوه های مختلف تعریف شده است، اما وجه تشابه تعاریف موجود، حاکمیت اکثریت و حاکمیت قانون بر جامعه است.⁵ برخی الزامات

⁵ Salmanzade_ac@yahoo. com

مثل احترام به قانون، پرداخت صحیح مالیات و احترام به حقوق تمام افراد جامعه مربوط به تمام حکومت های دموکراتیک است. حکومت دموکراتیک به صورت بالقوه مدافع حقوق مالکیت افراد جامعه نیز می باشد و این نکته مثبتی است که در این نوع حکومت ها دیده می شود. با توجه به اینکه یکی از عوامل مؤثر بر جریان جذب FDI، ثبات سیاسی و اقتصادی است و همچنین ثبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مرتبط با هم هستند و دارای اثرگذاری متقابل می باشند می توان بیان داشت دولت های دموکراتیک به صورت بالقوه اعتبار خود را از طریق برقراری ثبات سیاسی کسب می کنند در حالیکه ثبات در دولت های استبدادی، اغلب بستگی به منش شخص تصمیم گیرنده دارد. کشورهایی که بر پایه دموکراسی و حاکمیت قانون اداره می شوند، مکان های مناسب تری برای جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی خواهند بود. علاوه بر این در این گونه جوامع به دلیل مسئولیت پذیری مردم و نظارت همیشگی آنها بر عملکرد دولت، رشوه خواری کمتر مشاهده شده و مردم در برابر قانون یکسان هستند. بنابراین سرمایه گذار خارجی می تواند با مشاهده قوانین کشور میزبان، با اطمینان بیشتری تصمیم گیری نماید و این موضوع باعث کاهش ریسک سرمایه گذاری خواهد شد.

با توجه به اهمیت موضوع حقوق مالکیت و دموکراسی، هدف این مطالعه بررسی تاثیر حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای عضو D8 و G7 می باشد.

1-3- ضرورت انجام پژوهش

جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی یکی از روش های عمده دستیابی به منابع مالی، پیشرفت های تکنولوژیکی، دانش و مدیریت جهت دستیابی به رشد اقتصادی مستمر و باثبات در کشورهای درحال توسعه است. از این رو کشورهای مزبور همواره در جستجوی راه هایی برای جذب هر چه بیشتر سرمایه گذاری مستقیم خارجی هستند. جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی مکملی برای

منابع مالی داخلی محسوب می شود. انتخاب این شیوه، به دلیل ایجاد اثرات مثبت بر انتقال فناوری، افزایش حضور مؤثر در عرصه تجارت بین الملل و ورود فناوری جدید به کشور میزبان توجیه پذیر می نماید. علیرغم نقش قابل توجه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کاهش شکاف عمیق تکنولوژی جهت دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی و افزایش قدرت رقابت پذیری شاهد انتقال سرمایه گذاری مستقیم خارجی به اکثر کشورهای در حال توسعه به ویژه اقتصاد ایران نمی باشیم. لذا ضرورت دارد به بررسی عوامل تعیین کننده جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی به منظور ارائه توصیه های سیاستی به سیاست گذاران ضروریست. اما باید خاطر نشان ساخت مطالعات متعددی در خصوص عوامل تعیین کننده سرمایه گذاری مستقیم خارجی انجام شده است ولیکن تاکنون به طور جامع به بررسی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی پرداخته نشده است.

1-4- اهداف تحقیق

با توجه به نقش تعیین کننده سرمایه گذاری مستقیم خارجی جهت تامین منابع مالی، پر کردن شکاف عمیق تکنولوژیکی، پر کردن شکاف دانش و مدیریت و به منظور ارائه توصیه های سیاستی به سیاستگذاران اقتصادی در راستای افزایش قدرت رقابت پذیری اقتصاد هدف این مطالعه بررسی نقش حقوق مالکیت و دموکراسی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای عضو D8 و G7 می باشد.

1-5- فرضیات تحقیق

- حقوق مالکیت اثر مثبت بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد.
- دموکراسی اثر مثبت بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد.

1-6- روش انجام تحقیق

این تحقیق یک تحقیق تحلیلی - توصیفی است و با استفاده از روش پانل دیتا به بررسی اثر حقوق مالکیت و دموکراسی بر جریان جذب FDI در کشورهای D8 و G7 طی دوره 1995-2006 پرداخته شده است. لذا به منظور آزمون اثر حقوق مالکیت و دموکراسی بر جذب FDI، از نرم افزارها و روشهای متداول اقتصاد سنجی استفاده گردیده است. هم چنین به منظور تهیه آمار و اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق از اطلاعات مستند مرکز آمار ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سایت های خارجی از جمله سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)، nationmaster.com، www.heritagefoundation.pr.com و www.politicalriskservice.IV استفاده گردیده است.

فصل دوم

ادبیات و

پیشینه تحقیق